

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ερευνητική εργασία:
«ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΙΕΡΙΑ - ΟΛΥΜΠΟΣ»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Παπαδοπούλου Ελένη

Σιώκας Παντελής Α.Ε.Μ (247)

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Περίληψη-Abstract	σελ. 2
Εισαγωγή. Ερωτήματα και υποθέσεις.....	σελ. 3
1. Τουρισμός.....	σελ. 4
1.1. Ορισμός.....	σελ. 4
1.2. Τουρισμός στην Ελλάδα	σελ. 6
1.3. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	σελ. 9
2. Εναλλακτικός τουρισμός	σελ.11
2.1. Ορισμός.....	σελ. 11
2.2. Είδη εναλλακτικού τουρισμού.....	σελ. 12
2.3. Ελληνική πραγματικότητα.....	σελ. 14
2.4. Εναλλακτικός τουρισμός και περιβάλλον.....	σελ. 16
3. Περιφερειακή ανάπτυξη	σελ.17
3.1. Ορισμός.....	σελ. 17
3.2. Τουριστική ανάπτυξη	σελ. 17
3.3. Προγράμματα για εναλλακτικό τουρισμό.....	σελ. 19
4. Μελέτη περίπτωσης	
Πιερία – Όλυμπος	σελ.21
4.1. Ιστορικά στοιχεία.....	σελ.21
4.2. Γεωγραφικά στοιχεία	σελ.25
5. Εναλλακτικός τουρισμός στην Πιερία – Όλυμπος	σελ.30
5.1. Υφιστάμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στην Πιερία.....	σελ. 30
5.2. Υφιστάμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στον Όλυμπο ...	σελ. 30
5.3. Προσέλυση τουριστών – Χώρες προέλευσης.....	σελ. 31
5.4. Οφέλη - Πλεονεκτήματα	σελ. 32
5.5. Προοπτικές	σελ. 33
Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	σελ.35
Βιβλιογραφία	σελ.37

Περίληψη

Ο εναλλακτικός τουρισμός αναπτύσσεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια και αποτελεί λύση στη μείωση του εισερχόμενου στην Ελλάδα ποιοτικού τουρισμού και στις πολλές δυσμενείς επιπτώσεις του συμβατικού τουρισμού. Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσουμε τη σχέση του εναλλακτικού τουρισμού σε επιλεγμένη περιοχή έρευνας με την οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής. Πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση χρησιμοποιώντας ελληνική και ξένη βιβλιογραφία σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή . Η παρούσα εργασία αφορά στην ανάλυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Πιερία και συγκεκριμένα στον Όλυμπο. Αναφέρονται οι κυριότερες μορφές του τουρισμού και ακολουθεί εξειδίκευση στις υπάρχουσες εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην περιοχή αυτή. Διαγράφεται η πιθανή εξέλιξη αυτών, η σχέση τους με το περιβάλλον και συνδυάζεται με το ρόλο της περιφερειακής και τουριστικής ανάπτυξης της χώρας, καθώς και τα οφέλη και οι προοπτικές αυτού του είδους τουρισμού. Συμπερασματικά, πρέπει να διασφαλιστούν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό οι προστατευτικές λειτουργίες του Ολύμπου, αλλά και να προσδιοριστεί η κατάλληλη τουριστική ανάπτυξη.

Abstract

The alternative tourism are developing rapidly in the last years and also constitute a solution to face the reduction of the incoming to Greece qualitative tourism and the reverse effects caused by the conventional types. The purpose of this study is to investigate the relation between the alternative types of tourism and the economic development in a specific region. A detailed literature review is carried out using Greek and foreign references in printed and electronic form. Moreover, the present study is concerned with the alternative types of tourism analysis in Pieria and specifically in Olympus district. The basic types of tourism are mentioned firstly and then follow a specification in the existing types of this region. It is presented the potential development of these alternative tourism types, their relation with the environment and these are combined with the role of the country regional and tourist development and the benefits and perspectives from this type of tourism. In conclusion, the protective functions of Olympus district should be ensured in a very satisfactory degree and also the appropriate form of tourist development needs to be determined.

Εισαγωγή

Για την ελληνική οικονομία ο τουριστικός κλάδος αποτελεί μια πολύ αξιοπρόσεκτη και σημαντική πηγή εσόδων. Η περιφερειακή και τουριστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και τα διεθνή και ευρωπαϊκά δεδομένα δημιουργούν έντονες επιταγές ένταξης του εναλλακτικού τουρισμού στην ελληνική πραγματικότητα. Εξ' ορισμού ο εναλλακτικός τουρισμός αφορά μορφές που συνεπάγονται το σεβασμό προς τη φύση και μάλιστα τη στροφή σ' αυτήν. Γι' αυτό δεν ήταν αμελητέα τα πεπραγμένα των περασμένων ετών, όπως τα προτεινόμενα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που αφορούσαν το συγκεκριμένο ζήτημα.

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μεγάλη προσέλευση τουριστών στον Όλυμπο και στο Λιτόχωρο απ' όλον τον κόσμο, οι οποίοι ενδιαφέρονται ιδιαίτερα γι' αυτά τα είδη τουρισμού, γεγονός το οποίο ενισχύει οικονομικά την κοινότητα της Πιερίας καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και όχι μόνο το καλοκαίρι, περίοδος η οποία θεωρείται η πλέον επικερδής για την Ελλάδα από τουριστικής απόψεως.

Οι υποθέσεις της έρευνας μας βασίζονται στα:

- Μπορεί ο εναλλακτικός τουρισμός να αποτελέσει λύση για περιοχές (Πιερία-Όλυπος) εν μέσω οικονομικής κρίσης;
- Η περιοχή της Πιερίας ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και στα στάνταρ παροχής υψηλού επιπέδου τουριστικού προϊόντος;

1. Τουρισμός

1.1. Ορισμός

Ο όρος τουρισμός πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και προέρχεται από τη γαλλική λέξη *tour* και την αγγλική *touring*, που σημαίνουν περιήγηση και έχουν τις ρίζες τους στη λατινική λέξη *turnus*. Εν τούτοις, η δραστηριότητα που υποδηλώνει ο τουρισμός δεν είναι τόσο πρόσφατη. Εξελίχθηκε παράλληλα με τα στάδια που διαμόρφωσαν την ανθρωπότητα κατά τη διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων.

Στις μέρες μας, ο τουρισμός ορίζεται ως ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, που συνοδεύεται από καταναλωτικές διαθέσεις και ελεύθερο χρόνο. Η ταχύτερη ανάπτυξη που παρουσιάζει, σε συνδυασμό με μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, καθιστά τον τουρισμό ως ένα κοινότοπο και αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας.

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ειδικοί του τουρισμού επιδίωξαν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα και του τουρισμού. Οι σημαντικότεροι απ' αυτούς είναι οι Glucksmann (1929), Schwink (1924), De Magistris (1933), Borman, Mariotti (1950), Hunziker και Krapf (1942) κ.ά.

Η Διεθνής Ακαδημία του Τουρισμού (A.I.T. – Monte Carlo)¹ ορίζει ότι «ο τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν απ' αυτές, οι οποίες υποκινούνται, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, από τον πόθο της απόδρασης που ενυπάρχει στα άτομα».

Η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων και Συγγραφέων Τουρισμού (F.I.J.E.T.)² αναφέρει ότι «τουρίστας είναι το άτομο που πραγματοποιεί μια μετακίνηση, για οποιαδήποτε αιτία, πέραν του συνήθους περιβάλλοντός του και το οποίο χρησιμοποιεί το χρόνο τηςσχόλης του για την ικανοποίηση της περιέργειάς του, σε όλες τις μορφές της, καθώς και της ανάγκης του για την ανάπαυση και ψυχαγωγία».

Ο Ν. Αιγινίτης³ επισημαίνει ότι «τουρισμός καλείται η από χώρα σε χώρα ή από πόλη σε πόλη μετάβαση ατόμων ομαδικά ή μεμονωμένα για λόγους βραχείας ή μακράς, πάντως όχι μόνιμου διαμονής, για αναψυχή, αποκλειόμενης της εργασίας επιφερούσης άμεσον όφελος, πλην εκείνης η οποία δύναται να έχει ως σκοπόν ή

¹ Π.Ο.Τ., Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού.

² Π.Ο.Τ., Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού.

³ Αιγινίτης, Νικόλαος, Δ., «τουριστική ψυχολογία», εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1978

αποτέλεσμα την διαφήμιση της χώρας στην οποία κατευθύνεται ο επιχειρών μια τέτοια μετάβαση».

Ο J. Gouet⁴ ορίζει τον τουρισμό ως «τον τρόπο του να ταξιδεύεις, συνδυάζοντας σε διαφορετικές αναλογίες, σύμφωνα με τα άτομα, την περιέργεια του πνεύματος μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κάποιος στα ξένα ήθη και έθιμα».

Ο J. Medecin⁵ (Revue de Deux Mondes) αναφέρει ότι «τουρισμός είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας, η οποία συνίσταται στο να παραμένει κάποιος μακριά από τον τόπο της μόνιμου διαμονής του, για λόγους διασκέδασης, ανάπαυσης, εμπλουτισμού της εμπειρίας του, ανύψωσης του μορφωτικού του επιπέδου, από την παρουσία νέων μορφών της ανθρώπινης δράσης και από τις εικόνες μιας άγνωστης φύσης».

Οι Hunziker και Krapf, το 1942⁶, έδωσαν μια επιστημονική προσέγγιση του τουρισμού, όπου η τουριστική παραγωγή τείνει να ικανοποιήσει τις τουριστικές ανάγκες, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι «τουρισμός είναι το σύνολο των ενεργοποιημένων σχέσεων και γεγονότων κατά τη διάρκεια της μετακίνησης και παραμονής των ατόμων εκτός του τόπου της συνήθους κατοικίας τους, υπό τον περιορισμό ότι τόσο η μετακίνηση όσο και η παραμονή τους δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας».

Οι έννοιες που οριοθετούν ουσιαστικά τον επιστημονικό ορισμό του τουρισμού είναι το κίνητρο και η μετακίνηση. Λαμβάνοντας υπόψη τις έννοιες αυτές, διάφοροι διεθνείς οργανισμοί (Κοινωνία των Εθνών, U.I.O.O.T., H.E.), προχώρησαν σε περαιτέρω εξειδίκευση σχετίζοντας το μεν κίνητρο με το σκοπό του ταξιδιού και τη δε μετακίνηση με τη διάρκεια παραμονής.

Τον Αύγουστο του 1963, η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον Τουρισμό και τα Διεθνή Ταξίδια, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη, χαρακτήρισε ως «επισκέπτη» κάθε άτομο που μετακινείται σε μια άλλη χώρα, διαφορετική από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του, για οποιουδήποτε λόγους πέραν των επαγγελματικών. Ο χαρακτηρισμός αυτός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών, τους τουρίστες και τους εκδρομείς. *Τουρίστες* χαρακτηρίζονται οι προσωρινοί επισκέπτες, η παραμονή των οποίων υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα. Τα κίνητρά τους μπορεί να

⁴ Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός

⁵ Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός

⁶ Hunziker, Walter; Krapf, Kurt (1942). *Grundriß der allgemeinen Fremdenverkehrslehre [Outline of the general theory of tourism]*. Seminars für Fremdenverkehr und Verkehrspolitik an der Handels-Hochschule St. Gallen 1. Zurich: Polygraphischer Verlag

είναι αφενός διακοπές, ανάπαυση, υγεία, θεραπεία, σπουδές ή σπορ, και αφετέρου επαγγελματικές υποθέσεις, οικογενειακοί λόγοι και συνέδρια. Ως *εκδρομείς* χαρακτηρίζονται οι προσωρινοί επισκέπτες, η παραμονή των οποίων δεν υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα. (Βαρβαρέσος Στ., 2000)⁷

Γενικά, λαμβάνοντας υπόψη τα κοινά στοιχεία των διαφόρων ορισμών που διαχρονικά έχουν προταθεί, συμπεραίνεται ότι ο τουρισμός ορίζεται ως ένα πολυπρισματικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο συμβαίνει όταν τα άτομα αλλάζουν φυσικό περιβάλλον και ρυθμούς ζωής που τους ικανοποιούν ψυχοσωματικές ανάγκες και πνευματικές περιέργειες, μέσα από συνειδητή και αποκλειστικά για το σκοπό αυτό πρόσκαιρη μετακίνηση σε ξένο γεωγραφικό χώρο και παραμονή τους σ' αυτόν για χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος, όπου αναπτύσσονται συγκεκριμένες δραστηριότητες αναψυχής, διακοπών, επιχειρηματικές ή θρησκευτικές»⁸. (Λαγός Δ., 2005)

1.2. Τουρισμός στην Ελλάδα

Παρ' όλο που ο τουρισμός, από την αρχαιότητα έως σήμερα, στηρίχθηκε στον ελεύθερο χρόνο και τη μετακίνηση, εντούτοις παρουσίασε διαχρονικά μια μορφολογική εξέλιξη και μια διευρυνόμενη χωρική διάρθρωση.

Στην αρχαία Ελλάδα, όπως και στην αρχαία Ρώμη, ο ελεύθερος χρόνος απεικόνιζε την προέλευση και την τάξη των πολιτών που ήταν ελεύθεροι και οικονομικά εύποροι, απαλλαγμένοι από κάθε εξαναγκαστική απασχόληση. Ωστόσο, ήταν υποχρεωμένοι να ασχολούνται με τα κοινωνικά, ηθικά και πολιτικά αιτήματα που δημιουργούσε η εύρυθμη λειτουργία της πολιτείας. Όσοι διέθεταν ελεύθερο χρόνο, δηλαδή αυτοί που ανήκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε διαφόρων τύπων ταξιδιωτικές μετακινήσεις. Σε τέτοιες μετακινήσεις προέβαιναν επί παραδείγματι οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι για λόγους αναψυχής, ταξιδεύοντας στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στην Αίγυπτο, είτε για να παρευρεθούν σε αθλητικούς αγώνες, θεατρικές παραστάσεις και εορτές, ταξιδεύοντας στο εσωτερικό της χώρας τους.

Ο Ηρόδοτος (480-421 π.Χ.) περιγράφει στις περιηγήσεις του τα γεωγραφικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά των τόπων που επισκέπτεται. Αυτή την περίοδο εμφανίζονται τα πρώτα κρατικά πανδοχεία, που παρείχαν δωρεάν τις υπηρεσίες τους

⁷ Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός

⁸ Λαγός, Δ. (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα: Κριτική

στους ταξιδιώτες, καθώς και τα πρώτα πανδοχεία κερδοσκοπικής μορφής, που βρίσκονται κατά μήκος των μεγάλων οδικών αξόνων. Προς το τέλος της αρχαιότητας εμφανίζονται οι πρώτες τάσεις εμπορευματοποίησης των ταξιδιωτικών μετακινήσεων.

Το τουριστικό φαινόμενο αναπτύχθηκε⁹ έτσι ανά τους αιώνες, φθάνοντας στο 19^ο αιώνα που αποτέλεσε τη χρονική περίοδο – σταθμό για τη μεταγενέστερη εξέλιξη του τουρισμού. Οι θεσμικές, οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις που επιτελέστηκαν στα πλαίσια της βιομηχανικής επανάστασης, προσδιόρισαν όχι μόνο τη μελλοντική μορφολογία του τουρισμού, αλλά συνέβαλλαν επίσης στην εμφάνιση των πρώτων τάσεων της μαζικοποίησης και της εμπορευματοποίησής του. (Βαρβαρέσος, Στ., 2000)

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο τουρισμός ανάγεται σε μια τεράστια παγκόσμια βιομηχανία που πυροδοτεί οικονομικά πολλές χώρες και εν προκειμένω την Ελλάδα, με τις μεγάλες εναλλακτικές επιλογές που προσφέρει ως χώρα μορφολογικά και γεωγραφικά. Σ' αυτό συμβάλλουν οι ακόλουθοι λόγοι:

- η οικονομική συγκυρία της περιόδου 1905-1914,
- ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918), όπου οι αριστοκράτες και οι μονάρχες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης ουσιαστικά εξαφανίζονται,
- οι πληθωριστικές τάσεις, οι οποίες αφανίζουν ολοκληρωτικά τους εισοδηματίες που αποτελούσαν την *touristy society* του 19^{ου} αιώνα,
- η οικονομική κρίση του 1929, η οποία καταστρέφει οριστικά τον αριστοκρατικό τουρισμό του 19^{ου} αιώνα.

Η Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, αποτελεί σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης σε παγκόσμιο επίπεδο. Κατατάσσεται ανάμεσα στους δέκα (10) κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, την Ελλάδα επισκέφθηκαν 14,2 εκατομμύρια άτομα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας. Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών, καθώς και το προφίλ του σημερινού

⁹ Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός

ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής.

Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Με περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά, παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία, η Ελλάδα προσελκύει τουρίστες από όλα τα μέρη του κόσμου στον τόπο όπου γεννήθηκε η δημοκρατία. Το εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες.

Οι επισκέπτες έχουν στη διάθεσή τους ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα, οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινητήρων και οι αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες για εξειδικευμένες και ιδιαίτερες διακοπές. Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της χώρας την καθιστούν ιδανική για δραστηριότητες όπως γκολφ και πεζοπορία. Κλάδοι του τουρισμού, οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, κατοικιών δεύτερης κατοικίας, γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας. Εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας.

Το 85% περίπου των επισκεπτών προέρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες. Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα. Το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και τους Κυκλάδες (6%).

Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η

μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας που αντιστοιχεί σε ποσοστό 36% για το 2007. Γι' αυτό, μία από τις βασικές προτεραιότητες της ελληνικής πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για τις εποχές του χρόνου, που θα ανταποκρίνεται τις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα. Παρ' όλη την άρτια τουριστική υποδομή που διαθέτει η Ελλάδα, πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες, ενισχύοντας τις υπάρχουσες υποδομές και δημιουργώντας νέα κίνητρα, ώστε να αποτελεί έναν από τους πλέον προτιμητέους προορισμούς διακοπών.

1.3. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Τα τελευταία χρόνια, θέματα που σχετίζονται με την οικολογία και το περιβάλλον έχουν ευαισθητοποιήσει τους ανθρώπους σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, παράλληλα δε, έχουν δραστηριοποιήσει εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς διακρατικούς οργανισμούς και οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος για τη διάσωσή του. Πρόκειται για ένα ζήτημα με συλλογικό χαρακτήρα, αφού αφορά το στερεό έδαφος (έδαφος και υπέδαφος), τους υδάτινους πόρους (θάλασσες, λίμνες, ποταμούς) και τον εναέριο χώρο, ενώ συνδέεται άμεσα με την εκβιομηχάνιση, τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, τα χημικά και τα πυρηνικά απόβλητα, αφορώντας την ανάπτυξη στο σύνολό της.

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος θεωρείται καθοριστικής σημασίας, καθώς η τουριστική ανάπτυξη σε όλο τον πλανήτη μπορεί να οδηγήσει στις ακόλουθες συνέπειες:

- απαίτηση ολοένα και περισσότερων νέων χώρων, συχνά δασικών, λόγω τουριστικών εγκαταστάσεων, κυρίως ξενοδοχειακών μονάδων,
- ρύπανση της θάλασσας και γενικότερα των υδατικών πόρων, εξαιτίας των αποβλήτων τουριστικών μονάδων και της αυξανόμενης ακτοπολιτικής διακίνησης τουριστών,
- μόλυνση του αέρα λόγω της επέκτασης της αεροπορικής διακίνησης των τελευταίων ετών,
- κάθε είδους ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος από τη μαζική χρήση χώρων, που ανταποκρίνονται αποκλειστικά στις τουριστικές απαιτήσεις,
- φθορά και καταστροφή αρχαιολογικών ή θρησκευτικών μνημείων.

Όλα τα παραπάνω ισχύουν είτε όταν οι κάθε μορφής τουριστικές επιχειρήσεις δεν τηρούν τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, είτε όταν δεν υπάρχει το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, είτε ακόμη όταν οι κρατικοί έλεγχοι είναι πλημμελείς. Αντικειμενικά όμως, η επέκταση των εναέριων, θαλάσσιων και οδικών μεταφορών λόγω του τουρισμού επιβαρύνει σοβαρά το περιβάλλον. Αυτός είναι ο λόγος που κινεί το ενδιαφέρον τόσο της επιστήμης και της τεχνολογίας, όσο και των τουριστικών επιχειρήσεων και του κράτους, έτσι ώστε να διερευνηθούν βιώσιμες λύσεις βελτίωσης του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, που θα βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και θα σέβονται τις ανάγκες των επόμενων γενεών.

2. Εναλλακτικός τουρισμός

2.1. Ορισμός

Το μοντέλο του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, με όλες τις συνέπειες που επέφερε χωρικά και χρονικά, τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και στις χώρες προέλευσης των τουριστών, ήρθε σε αντίθεση με τα αρχέγονα και βαθύτερα κίνητρα των τουριστών. Η αμφισβήτηση του μοντέλου του μαζικού οργανωμένου τουρισμού επήλθε με την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ως ειδικές μορφές τουρισμού ορίζονται αυτές οι οποίες προσδιορίζονται από τα επιμέρους ειδικά κίνητρα που ωθούν τα άτομα στην τουριστική μετακίνηση, ενώ ως εναλλακτικές¹⁰ ορίζονται εκείνες οι μορφές τουρισμού οι οποίες αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών, ερμηνεύονται δε από τα κίνητρα των ατόμων που σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού και τον προσανατολισμό της τουριστικής κατανάλωσης σε περιβαλλοντικά προϊόντα. (Βαρβαρέσος Στ., 2000)

Εναλλακτικός τουρισμός είναι το είδος τουρισμού που «περιλαμβάνει μορφές τουρισμού οι οποίες δεν αντιβαίνουν τις ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και τις αξίες που σχετίζονται με τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και τους τουρίστες την ευκαιρία για θετικές αναδράσεις, καθώς και για απόκτηση κοινών εμπειριών»¹¹ (Eadington et.al., 1992).

Αυτό το είδος τουρισμού εμπεριέχει μια ακολουθία γενεσιουργών όρων (generic terms), όπως είναι ο κατάλληλος (appropriate) τουρισμός, ο οικοτουρισμός (eco), ο μαλακός (soft) τουρισμός, ο υπεύθυνος (responsible) τουρισμός, ο ανθρωποκεντρικός (people to people) τουρισμός, ο ελεγχόμενος (controlled) τουρισμός, ο τουρισμός μικρής κλίμακας (small – scale), ο πράσινος (green) τουρισμός και ο αγροτικός (cottage) τουρισμός, που διαφοροποιείται από την παραδοσιακή μορφή του μαζικού τουρισμού (Fennell, 1999).

Σε αυτή τη διαφοροποίηση βασίζεται ο εναλλακτικός τουρισμός, κατά τον οποίο μεταβάλλεται το κέντρο βάρους του τουριστικού προϊόντος, αναπροσδιορίζοντας τη ζήτηση μορφών τουρισμού, οι οποίες επιλέγονται από τον ταξιδιώτη – τουρίστα. Οι επιλογές, πλέον, συνδέονται με συγκεκριμένα θέματα, όπως είναι ο αθλητισμός, η περιήγηση, η φυσιολατρεία και διάφορα άλλα. Σε κάθε περίπτωση, ο ταξιδιώτης –

¹⁰ Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός

¹¹ Eadington, W. R., and Smith, V. L. (1992). Introduction: The Emergence of Alternative Forms of Tourism. In Smith, V. L., and Eadington, W. R. (Eds.), *Tourism Alternatives*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press. pp. 1- 12.

τουρίστας επιλέγει αυτόνομα τον τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού του.
¹²(Λαγός Δ., 2005)

2.2. Είδη εναλλακτικού τουρισμού

Τα κυριότερα είδη εναλλακτικού τουρισμού, τα οποία προαναφέρθηκαν και στην εισαγωγή είναι ο αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου, ο συνεδριακός τουρισμός, ο ορειβατικός ή ορεινός ή περιηγητικός και περιπατητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός ή πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας, ο αθλητικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο παράκτιος, παραλίμνιος, παραποτάμιος, θαλάσσιος τουρισμός και τουρισμός των υγροβιότοπων, ο ιαματικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο αστικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός ή οικολογικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός και ο τουρισμός περιπέτειας.

Ακολούθως, παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά ορισμένων από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται σε παγκόσμιο επίπεδο:

- **Αγροτουρισμός:** πρόκειται για την εναλλακτική μορφή τουρισμού, η οποία αναπτύσσεται σε τουριστικώς μη κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Ως δραστηριότητα αναπτύσσεται από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος.
- **Γεωτουρισμός:** θεωρείται μια νέα μορφή που συνδυάζει τον πολιτιστικό και τον περιβαλλοντικό τουρισμό με δυνατότητα ανάπτυξης σε περιοχές που διαθέτουν γεωλογικά μνημεία, αποτελώντας πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις κάθε τόπου.

Περιπτώσεις ανάδειξης και αξιοποίησης γεωλογικών μνημείων υπάρχουν μεμονωμένα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αντιπροσωπευτικό δείγμα γεωτουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτελεί το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου και οι πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσονται

¹² Λαγός, Δ. (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα: Κριτική

πέριξ αυτού, όπως είναι το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της περιοχής (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συνεδρίων).

Οι θετικές επιδράσεις του γεωτουρισμού είναι εμφανείς στην περιφερειακή αναπτυξιακή διαδικασία, που υλοποιείται με την αύξηση των εισοδημάτων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τη συγκράτηση του πληθυσμού και την προσέλκυση επιστημονικού ενδιαφέροντος. Έτσι, θεωρείται απαραίτητη η δημιουργία υποδομών, όπως ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης και εκπαίδευσης, καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων, όπως ενημερωτικοί οδηγοί και αναμνηστικά είδη. Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστάθηκε το δίκτυο ευρωπαϊκών γεωπάρκων, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα.

- Παρατήρηση πουλιών (birdwatching): ονομάζεται το είδος εναλλακτικού τουρισμού που αφορά στην παρατήρηση πουλιών και είναι ελάχιστα γνωστό στο ευρύ κοινό, ιδιαίτερα στην Ελλάδα,. Ως δραστηριότητα εκδηλώνεται σε δασικά οικοσυστήματα, σε υγροβιότοπους (λίμνες, ποτάμια, λιμνοθάλασσες, έλη), αλλά και σε πόλεις, κυρίως στα πλαίσια εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

(Εικόνα 1. Είδη Ελληνικού Εναλλακτικού Τουρισμού)

2.3. Ελληνική πραγματικότητα

Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντική εξέλιξη κατά τα τελευταία χρόνια, αλλά ενέχει τη δυνατότητα και περαιτέρω ανάπτυξης. Η πλέον γνωστή μορφή του εναλλακτικού τουρισμού στη χώρα μας είναι ο αγροτουρισμός, ο οποίος χρηματοδοτείται με επενδυτικά προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο αγροτουρισμός βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, απασχολώντας τόσο την τουριστική αγορά όσο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που προβάλλουν σε μεγάλο βαθμό τα πολλαπλά οφέλη που επιφέρει.

Όσο για το γεωτουρισμό, στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές περιοχές αξιόλογου γεωτουριστικού δυναμικού ενδεικτικές των οποίων είναι το φαράγγι της Σαμαριάς στην Κρήτη, τα Μετέωρα και το ηφαίστειο της Σαντορίνης. Παράλληλα, αρκετά στοιχεία της ελληνικής μυθολογίας σχετίζονται με γεωλογικά φαινόμενα., που μπορούν να ενταχθούν σε ειδική κατηγορία δραστηριοτήτων γεωτουρισμού, με τη δημιουργία γεωμυθολογικών διαδρομών, γεγονός το οποίο ευνοεί ιδιαίτερα ο ελλαδικός χώρος.

Στον τομέα του παράκτιου, παραλίμνιου, παραποτάμιου, θαλάσσιου τουρισμού και τουρισμού των υγροβιότοπων, σημειώνεται ότι τα τελευταία 50 χρόνια η χώρα έχει χάσει πάνω από το 60% των λιμνών της, ωστόσο παραμένει μεταξύ των πρώτων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τον αριθμό των υγροβιότοπων της. Οικοτουριστικές δραστηριότητες και δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης πραγματοποιούνται σε διάφορες περιοχές υγροβιότοπων της Ελλάδας. Η διοργάνωση των δραστηριοτήτων αυτών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη δράση περιβαλλοντικών ομάδων και οργανώσεων.

Στη συνέχεια, αναφέρονται ενδεικτικά οι χώροι μέσω των οποίων εμφανίζεται ο εναλλακτικός τουρισμός στη χώρα μας, καθώς και οι δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξή τους, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους φαίνεται δόκιμη η χρήση τους από τους τουρίστες:

- Συνεδριακά Κέντρα

Η γεωγραφική θέση, οι θαυμάσιες τοποθεσίες και τα ποικίλα θεάματα της Ελλάδας, την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τη διεξαγωγή συνεδρίων. Σύμφωνα με την κατάταξη του Διεθνούς Συνδέσμου Συνεδρίων, το 2008 η Αθήνα κατατάχθηκε 15^η, 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007.

- Γκολφ

Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν μόλις πέντε (5) γήπεδα γκολφ 18 οπών, σε σύγκριση με τα 250 γήπεδα γκολφ στην Ισπανία και τα 50 περίπου γήπεδα γκολφ στην Πορτογαλία. Επομένως, υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης, δεδομένων των τεράστιων εκτάσεων που διαθέτει η ελληνική ύπαιθρος και οι οποίες θα μπορούσαν να διατεθούν για το σκοπό αυτό.

- Ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερες από 700 θερμομεταλλικές πηγές, πολλές με θεραπευτικές ιδιότητες. Υπάρχουν, λοιπόν, προοπτικές για τη δημιουργία περισσότερων κέντρων ευεξίας καθώς και ιαματικών κέντρων, αξιοποιώντας τον υπόγειο πλούτο της χώρας.

- Μαρίνες

Διαθέτοντας περισσότερα από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά με παραλίες συνολικής έκτασης 15.000 χιλιομέτρων, η Ελλάδα αποτελεί φυσικό προορισμό για τους λάτρεις της θάλασσας. Η ανάγκη για την αναβάθμιση των μαρίνων και την κατασκευή νέων αποτελεί ελκυστική ευκαιρία για αναβάθμιση της τουριστικής κίνησης.

- Θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης

Πολλές δυνατότητες και προοπτικές υπάρχουν και για την ανάπτυξη θερέτρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, σε ιδανικές τοποθεσίες της χώρας, προσελκύοντας με τον τρόπο αυτό μια άλλη μερίδα τουριστικού ρεύματος που ενδιαφέρεται για τέτοιου είδους υπηρεσίες.

- Θεματικός Τουρισμός

Οι άφθονοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας, ο ιστορικός πλούτος και η παραδοσιακή κληρονομιά της αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του θρησκευτικού τουρισμού, των ταξιδιών περιπέτειας, του αρχαιολογικού τουρισμού και του γαστρονομικού τουρισμού.

- Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη, μοναδικά οικοσυστήματα, προστατευόμενες περιοχές άγριας φύσης, επιβλητικά βουνά, μοναδικά δάση και θαλάσσια πάρκα. Επιπλέον, ιστορικά χωριά, ορεινά καταφύγια, πλούσιες καλλιέργειες και γαστρονομική παράδοση αποτελούν ιδανικές και ποικίλες επιλογές για την δημιουργία προϊόντων οικοτουρισμού.

2.4. Εναλλακτικός τουρισμός και περιβάλλον

Η φιλοσοφία που υπάρχει γύρω από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι ότι ο εναλλακτικός τουρισμός κινείται αντίθετα από την προσέγγιση του μαζικού τουρισμού και ότι οι τουριστικές πολιτικές δεν επικεντρώνονται μόνο στις οικονομικές και κοινωνικές αναγκαιότητες, αλλά δίνουν έμφαση και στη ζήτηση για ένα καθαρό περιβάλλον και στην αναζήτηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας. Γενικά, υποστηρίζεται ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι οικονομικά αποδοτικότερες, όχι απαραίτητα συνδεδεμένες με τις θερινές διακοπές και λιγότερο εξαρτημένες από τους οργανωτές τουριστικών ταξιδιών (tour operators), γι' αυτό και παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις περιοχές που συστηματικά τις προωθούν. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού σέβονται το περιβάλλον και τις ανάγκες της κοινότητας φιλοξενίας, προσελκύοντας ταξιδιώτες – τουρίστες που αποστρέφονται τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό και επιζητούν εναλλακτικές προτάσεις διακοπών, οι οποίες τους εκφράζουν ιδεολογικά και λειτουργικά. Απευθύνεται σε ανθρώπους που αναζητούν την κουλτούρα, τις αξίες και τον τρόπο ζωής των μόνιμων κατοίκων του τόπου προορισμού, οι οποίοι είναι ευαίσθητοι σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτισμού. (Λαγός Δ., 2005)¹³

Η στενή σχέση του εναλλακτικού τουρισμού με το περιβάλλον απαντάει στην άποψη ότι: «Ο τουρισμός εμπεριέχει τους σπόρους της καταστροφής του. Ο τουρισμός μπορεί να σκοτώσει τον τουρισμό, να καταστρέψει τα ίδια ελκυστικά στοιχεία του περιβάλλοντος, τα οποία οι τουρίστες έρχονται να απολαύσουν σε μια περιοχή». (Glasson, Goodey & Goodey, 1995)¹⁴. Γνωστό παράδειγμα μιας τέτοιας καταστροφής για τον ελλαδικό χώρο αποτελεί το ζήτημα των καταστροφών στην κοινωνία της χελώνας Careta – Careta της Ζακύνθου, λόγω διατάραξης του περιβάλλοντός της από την προσέλευση τουριστών και τις συνέπειες που αυτή επιφέρει. (Λαγός Δ., 2005)

Συμπερασματικά, η τουριστική ανάπτυξη πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι συνυφασμένη με την βιωσιμότητα και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, κάτι το οποίο επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό με τη στροφή προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

¹³ Λαγός, Δ. (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα: Κριτική

¹⁴ Glasson, J., Godfrey, K., & Goodey, B. Towards visitor impact management: Visitor impacts, carrying capacity and management responses in Europe's historic towns and cities. Aldershot, England: Avebury, 1995.

3. Περιφερειακή ανάπτυξη

3.1. Ορισμός

Η περιφερειακή ανάπτυξη ως έννοια έχει τις ρίζες της στην ανάγκη των ατόμων και των ανθρώπινων κοινωνιών για οικονομική και κοινωνική βελτίωση. Ο όρος ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την έννοια του προβλήματος, αστικού και περιφερειακού, που συνήθως έγκειται στην υστέρηση κάποιων χωρών, κοινωνιών ή τμημάτων της κοινωνίας έναντι άλλων. Έτσι και η έννοια της βελτίωσης και της προόδου υποδεικνύει την ανάγκη για το κατά το δυνατόν βέλτιστο.

Κάθε κοινωνία χωρικά προσδιορισμένη διερευνά λύσεις για τα εκάστοτε προβλήματα, αναπτυξιακά και περιφερειακά, εστιάζοντας στο πώς μπορούν να μετρηθούν, ποιά είναι η πορεία που πρέπει να ακολουθηθεί, ποιά είναι τα διαθέσιμα μέσα για την ανάπτυξη και συνεπώς την άρση ή την υπέρβαση του προβλήματος, αν οι απώτεροι στόχοι της ανάπτυξης έχουν οικουμενικότητα, είναι δηλαδή δυνητικά εφαρμόσιμοι σε όλες τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς.

Οι θεωρίες της περιφερειακής ανάπτυξης που διατυπώθηκαν και εφαρμόστηκαν κατά καιρούς, καθώς και τα αποτελέσματα της εφαρμογής τους διακρίνονται σε νεοκλασικές, κενϋσιανές, ριζοσπαστικές – στρουκτουραλιστικές, ρεύματα αντι-ανάπτυξης, βιώσιμης και ενδογενούς ανάπτυξης. Μέσα απ' αυτές δημιουργούνται οι διάφορες πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης για τον εκάστοτε χώρο, χρόνο και τις αντίστοιχες συνθήκες.

3.2. Τουριστική ανάπτυξη

Η τουριστική ανάπτυξη αντιμετωπίζεται ως μια οικονομική δραστηριότητα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η περιφερειακή διάσταση του τουρισμού χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, εφόσον οι τουριστικές δραστηριότητες ανάλογα με τη χωρική ενότητα και την εμπλοκή τους ή τη δυνατότητα εμπλοκής τους στον τουρισμό παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Κάθε τουριστική πολιτική που ασκείται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αποτελεί τμήμα:

- Της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) όπου στόχος της είναι ο καθορισμός του ρόλου της γεωργίας στη διαφύλαξη και διαχείριση των φυσικών πόρων, στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης.
- Της βιομηχανικής πολιτικής, εφόσον η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα παρουσιάζει διακλαδικό χαρακτήρα.

- Της κοινωνικής και πολιτιστικής πολιτικής, όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν η θέση του ελεύθερου χρόνου στις σύγχρονες κοινωνίες, οι διαμορφούμενες σχέσεις «εργασίας – ελεύθερου χρόνου», τα μοντέλα κοινωνικής δράσης, ο βαθμός συμμετοχής των πληθυσμών υποδοχής στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου υποδοχής, η προστασία των πολιτιστικών πόρων και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- Της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπου ένα μεγάλο αριθμό ενεργειών συγκεντρώνουν η προστασία των ευαίσθητων φυσικών πόρων, η εφαρμογή της τουριστικής χωροθέτησης και ο καθορισμός των σχέσεων μεταξύ του τουριστικού τομέα και των υπόλοιπων παραμέτρων οικονομικής ανάπτυξης.
- Του πολιτικού και θεσμικού πλαισίου όπου λαμβάνονται υπόψη, η αποκέντρωση, ο ρόλος των δήμων και των κοινοτήτων, ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός της ανάπτυξης.

Αυτά τα επί μέρους τμήματα της τουριστικής ανάπτυξης παρουσιάζουν συνθετικά την εικόνα του τουρισμού μιας χώρας και συνεπάγονται μια ακολουθία μεταβολών στους φορείς άσκησης της τουριστικής πολιτικής. Η συνθετότητα του τουριστικού τομέα, σε σχέση με τις χωρικές ενότητες ενεργοποίησής του, υποδηλώνει ότι το κύριο βάρος άσκησης της τουριστικής πολιτικής επικεντρώνεται στην αποκέντρωση και το σχεδιασμό.

Τα προηγούμενα χρόνια, η τουριστική ανάπτυξη δεν παρουσίασε ιδιαίτερη πρόοδο στον περιφερειακό σχεδιασμό και την ανάπτυξη στη χώρας μας, ενώ οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν επικεντρώθηκαν στον μαζικό τουρισμό. Η πορεία που ακολούθησε το τουριστικό φαινόμενο και ο ολοκληρωτικός σχεδόν προσανατολισμός του προς το «κυρίαρχο μοντέλο» επιβάλλει τον επαναπροσδιορισμό της τουριστικής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, ένας αριθμός μεταβλητών που οριοθετούν το τουριστικό προϊόν και τη λειτουργία των διοικήσεων του τουρισμού, επιδιώκοντας την ανάπτυξη του «εναλλακτικού και κοινωνικού» μοντέλου διακοπών, πρέπει να αξιολογηθούν και να προσδιοριστούν εκ νέου. Οι μεταβλητές αυτές αφορούν την αναδιάρθρωση της τουριστικής βιομηχανίας, τον επαναπροσδιορισμό του τύπου των τουριστικών καταλυμάτων, των λειτουργιών και των διοικήσεων του τουρισμού στα πλαίσια ενός προγράμματος αποκέντρωσης.

Στα πλαίσια αυτού του επαναπροσδιορισμού της τουριστικής ανάπτυξης, της στροφής των πολιτικών στον αειφόρο τουρισμό και την αναγκαιότητα του αντίστοιχου

χωροταξικού σχεδιασμού, δημιουργήθηκαν κάποια προγράμματα για τον εναλλακτικό τουρισμό.

3.3. Προγράμματα για εναλλακτικό τουρισμό

Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, τηρούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται το πρόγραμμα «Εναλλακτικός Τουρισμός» του ΕΣΠΑ 2007-2013 και του Επιχειρησιακού προγράμματος ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», που παρέχει επιδοτήσεις σε όλη την Ελλάδα και αποσκοπεί:

- στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με την επιχειρηματική αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού,
- στην ανάδειξη και τουριστική αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος και
- στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Στόχοι /Άξονες της Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (Κανονισμός 1698/2005 της Ευρωπαϊκής Ένωσης)

- Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα.
- Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας.
- Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER

Μέσω της πράξης «Εναλλακτικός Τουρισμός», ενισχύονται επενδυτικά σχέδια, που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ή περισσότερων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αθλητικός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο

τουρισμός της υπαίθρου, ο γαστρονομικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας – ευεξίας.

Για την περαιτέρω ανάπτυξη προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού, καθοριστικής σημασίας είναι η στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων της εφαρμογής του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό της Ελλάδος. Όσον αφορά τον Αναπτυξιακό Νόμο 3299/2004, ενδεικτικά αναφέρεται ότι προσέδωσε μια μεγάλη ώθηση στον τουρισμό, εστιάζοντας στο κυρίαρχο μαζικό μοντέλο, παρόμοια με άλλα επενδυτικά προγράμματα και προγράμματα επιδοτήσεων.

4. Πιερία – Όλυμπος

4.1. Ιστορικά στοιχεία

Η Πιερία γεωγραφικά περιβάλλεται από τα μυθικά βουνά Όλυμπος (βουνό των Θεών) και Πιέρια (βουνό των Μουσών), ενώ παράλληλα βρέχεται από το Θερμαϊκό κόλπο. Είναι γνωστή από τα αρχαιότατα χρόνια και αναφέρονται σ' αυτήν συγγραφείς όπως ο Όμηρος, ο Ησίοδος, ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης, ο Ευριπίδης, ο Δημοσθένης, ο Ξενοφών, ο Τίτος ο Λίβιος, ο Πτολεμαίος, ο Στράβων και άλλοι. Σύμφωνα με την μυθολογία πήρε το όνομά της από τον βασιλιά της Πιέρο, ενώ κατά μία άλλη εκδοχή από την ευφορία της γης.

(Εικόνα 2. Τεχνητοί Ύφαλοι στον Νομό Πιερίας)

Ο Όλυμπος βρίσκεται ανάμεσα στην Πιερία της Μακεδονίας και την Περαιβία της Θεσσαλίας, περιοχές της αρχαιότητας που μοιράζονταν τον ορεινό αυτό όγκο. Αποτελείται από τον Άνω και τον Κάτω Όλυμπο, με τον πρώτο εκ των δύο να αποτελεί τον κεντρικό και περιφανή πυρήνα του ορεινού συγκροτήματος, ενώ ο Τίταρος αποτελεί βορειοδυτική επέκταση του ίδιου ορεινού όγκου.

Στην περιοχή ιδρύθηκαν από την αρχαιότητα πολλές πόλεις όπως η Πίμπλεια, τα Λείβηθρα, που σχετίζονται με τον μύθο του Ορφέα, η Πιερίς, το Δίον, η ιερή πόλη των Μακεδόνων, το Ηράκλειον, η Πύδνα, όπου έγινε η μάχη με τους Ρωμαίους το 168 π.Χ. και σήμανε το τέλος της μακεδονικής κυριαρχίας. Η Πιερία κατοικείται από τα προϊστορικά χρόνια, όπως αποδεικνύεται από πρόσφατα ευρήματα στον Όλυμπο.

Πιθανολογείται ότι οι αρχαίοι κάτοικοι ήταν γηγενείς και αυτόχθονες. Στα ιστορικά χρόνια κατοικείται από Μακεδόνες, που ζουν στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας. Οι κάτοικοι της Πιερίας αποτέλεσαν το οδόφραγμα στις επιθέσεις που δέχθηκε η νότια Ελλάδα σε όλες τις ιστορικές περιόδους.

Η εκθαμβωτική και μεγαλοπρεπής εικόνα του Πιερικού Ολύμπου σφράγισε τη μνήμη του προϊστορικού ανθρώπου που κατοικούσε στους περικούς του πρόποδες, καθώς αποτυπώθηκε σε ηρωικά τραγούδια που διασώθηκαν με την προφορική παράδοση και καταγράφηκαν τον 8^ο π.Χ. αιώνα. Ο Όλυμπος είναι για τον Όμηρο το κέντρο της ελληνικής θρησκευτικής συνείδησης, η κατοικία των αρχαίων θεών, με το Δία καθισμένο ψηλά στο θρόνο του στο Μύτικα και τους θεούς δίπλα του. Ο Όμηρος, που είναι το αρχαιότερο ελληνικό κείμενο και ενσωματώνει τις γνώσεις που κυκλοφορούσαν στην εποχή του αναφέρει για το Όλυμπο ότι είναι «αγάννιφος και νιφόεις», δηλαδή πολυχιονισμένος και χιονοσκέπαστος, είναι «πολυδειράς και πολύπτυχος», δηλαδή με πολλά φαράγγια και πολλές χαράδρες, είναι η ατράνταχτη κατοικία των θεών, «θεών έδος ασφαλές αιεί».

(Εικόνα 3. Όλυμπος)

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή η Πιερία είναι ρωμαϊκή επαρχία. Από την Μεθώνη της Πιερίας πέρασε ο Απόστολος Παύλος κηρύττοντας τον χριστιανισμό. Οι κάτοικοι του Ολύμπου, στα βυζαντινά χρόνια, συνέχισαν να μιλούν ελληνικά, και το Βυζάντιο, που το ενδιέφερε κύρια ο περιορισμός της λατινικής γλώσσας, δεν ενόχλησε την περιοχή αυτή. Η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας στην περιοχή αυτή της προσέδωσε ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό. Έμεινε ένας χώρος στον οποίο

κυριαρχούσε ο Όλυμπος με την ιστορία του και τους θεούς του, με τους λόφους του Ορφέα, με τη θάλασσα του που σπάνια τη διέσχιζαν οι Βυζαντινοί.

Ο Όλυμπος γίνεται και πάλι ονομαστός επί τουρκοκρατίας. Είναι το κρησφύγετο αλλά και το ορμητήριο διάσημων οπλαρχηγών, γεγονός που ανάγκασε τους Τούρκους να αναγνωρίσουν το αρματολίκι του από το 1425. Οι πιο ονομαστοί κλέφτες και αρματολοί, που έδρασαν στην περιοχή του Ολύμπου τους επόμενους αιώνες ήταν ο Καρα-Μιχάλης, ο Ζήνδρος, ο Γεωργάκης Ολύμπιος, οι Λαζαίοι, ο Νικοτσάρας, ο Βλαχάβας, ο Τζαχείλας, ο Χριστάκης, ο Καλόγερος και άλλοι. Ο Νικοτσάρας μάλιστα αποβιβάστηκε στην παραλία του Λιτόχωρου με το σώμα του και βρήκε ηρωικό θάνατο στην αρχή ενός παράτολμου σχεδίου για τον ξεσηκωμό της περιοχής. Οι κάτοικοι του Λιτόχωρου μετέχουν ενεργά στην επανάσταση του 1822, που έγινε στην περιοχή του Ολύμπου. Έγιναν άλλες δυο απόπειρες το 1833 και το 1854 μέχρι να γίνει η μεγάλη επανάσταση του 1878 που ήταν και η αρχή της απελευθέρωσης της Μακεδονίας. Ο Όλυμπος και το Λιτόχωρο έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στα γεγονότα εκείνης της περιόδου. Στην παραλία του Λιτόχωρου αποβιβάστηκε το εκστρατευτικό σώμα με επικεφαλής τον Κοσμά Δουμπιώτη, όπου οι αντιπρόσωποι σαράντα χωριών της περιοχής εξέλεξαν τον Λιτοχωρίτη πρόκριτο Ευάγγελο Κοροβάγγο πρόεδρο της προσωρινής επαναστατικής επιτροπής. Όταν πάλι οι κάτοικοι της περιοχής χρειάστηκε να αντισταθούν στους Γερμανούς κατακτητές, στον Όλυμπο βρήκαν καταφύγιο. Το μετόχι του Αγίου Διονυσίου, όπου αποθηκεύονταν πολεμοφόδια, καταστράφηκε το 1943 από γερμανικά στρατεύματα.

Ο δήμος Δίου-Ολύμπου παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες περιοχές της Πιερίας αλλά και της Κεντρικής Μακεδονίας, αφού συνδυάζει βουνό και θάλασσα, έχει αγροτική και τουριστική οικονομία, διαθέτει φημισμένους αρχαιολογικούς χώρους και πλούσιο ιστορικό υπόβαθρο, είναι δε μια περιοχή πλούσια σε επιφανειακά και υπόγεια νερά. Το συντριπτικά μεγάλο πλεονέκτημα του δήμου είναι ο Όλυμπος, το βουνό των θεών. Το παγκοσμίως φημισμένο βουνό που κάθε χρόνο προσελκύει πολλές δεκάδες χιλιάδες επισκεπτών, είναι το βουνό που αποτελεί πηγή ζωής όχι μόνο για τον δήμο και την Πιερία, αλλά και για ολόκληρη την Κεντρική Μακεδονία.

Τα όρια του Ολύμπου εκτείνονται και σε περιοχές εκτός δήμου και εκτός Πιερίας, όμως η βασική πύλη του μυθικού βουνού είναι το Λιτόχωρο, η έδρα του δήμου Δίου-Ολύμπου. Μια από τις φημισμένες ιστορικές και αρχαιολογικές περιοχές της χώρας είναι το Δίον. Και γύρω – γύρω από την πόλη των αρχαίων Μακεδόνων υπάρχουν

σήμερα η Καρίτσα, η Βροντού, ο Άγιος Σπυρίδωνας, η Κονταριώτισσα και η Νέα Έφεσος. Στο Δίον θυσίασαν ο Φίλιππος και ο γιος του Αλέξανδρος, μετά τη νίκη τους στη Χαιρώνεια το 338 π.Χ. Στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, το Δίον έχει σημαίνουσα θέση για τη Μακεδονία, αλλά και για την Ελλάδα γενικότερα. Από το Δίον ξεκίνησε ο μέγας στρατηλάτης Αλέξανδρος την εκστρατεία του για την Ασία. Συγκεκριμένα, το 335 π.Χ. θυσίασε στο Δίον, ενώ έναν χρόνο αργότερα, το 334 π.Χ. έστειλε στους ναούς του Δίου τους χάλκινους ανδριάντες των 25 νεκρών της μάχης του Γρανικού.

Στο σημερινό Δίον, ιστορική έδρα του δήμου Δίου-Ολύμπου, το παρελθόν συναντά το παρόν και το μέλλον, ο αρχαιολογικός χώρος και τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρέθηκαν σ' αυτόν και που φυλάσσονται στο μουσείο της περιοχής, αποτελούν πόλο έλξης χιλιάδων επισκεπτών κάθε χρόνο. Στον Δίον βρίσκεται, επίσης, η αρχαιοθήκη και το κέντρο μεσογειακών ψηφιδωτών, δύο χώροι που αποτελούν εργαστήρια παιδείας και πολιτισμού. Ειδικά το κέντρο μεσογειακών ψηφιδωτών αποτελεί χώρο μάθησης για τη δημιουργία ψηφιδωτών, όχι μόνο για νέα παιδιά, αλλά και για μεγαλύτερους. Στον αρχαιολογικό χώρο υπάρχει και το φημισμένο αρχαίο θέατρο του Δίου, που κάθε χρόνο φιλοξενεί παραστάσεις και συναυλίες. Εδώ και πολλά χρόνια το αρχαίο θέατρο του Δίου ψυχαγωγεί ντόπιους και επισκέπτες, στο πλαίσιο εκδηλώσεων του φεστιβάλ Ολύμπου.

(Εικόνα 4. Αρχαιολογικός τόπος Δίου)

Ο δήμος Δίου-Ολύμπου είναι η πύλη της Μακεδονίας για κάθε επισκέπτη που έρχεται από την ηπειρωτική Ελλάδα μέσω του μεγάλου οδικού άξονα ο οποίος ξεκινάει από

την Πάτρα, διέρχεται από την Αθήνα, διασχίζει την υπό μελέτη περιοχή και καταλήγει στους Ευζώνους. Μπαίνοντας οι επισκέπτες σ' αυτή την πύλη της Μακεδονίας αντικρίζουν μια παραλιακή περιοχή που συνδυάζει βουνό με θάλασσα, και που αποτελεί την τουριστική ναυαρχίδα του δήμου Δίου-Ολύμπου.

4.2. Γεωγραφικά στοιχεία

Ο νομός ορίζεται στα ανατολικά από το Θερμαϊκό Κόλπο, στα δυτικά από τον Όλυμπο και τα Πιέρια ή Φλάμπουρο και στα βόρεια από τον ποταμό Αλιάκμονα. Στο νότιο μέρος του βρίσκεται ο [Πηνειός](#). Το μήκος των ακτών της Πιερίας ξεπερνάει τα 100 χλμ., ενώ δεν υπάρχουν φυσικά λιμάνια. Κάθε χρόνο τους θερινούς μήνες οι παραλίες του νομού γεμίζουν από τουρίστες. Κυριότερες παραλίες είναι η παραλία της Κατερίνης, των Νέων Πόρων, της Μεθώνης, του Πλαταμώνα, της Σκοτίνας, του Βαρικού, της Γρίτσας Λιτοχώρου και της Κατερινόσκαλας ή Ολυμπιακής ακτής. Πολλές από τις παραλίες αυτές έχουν πάρει και γαλάζιες σημαίες.

Κατά το 36% της έκτασής του, ο νομός Πιερίας είναι πεδινός, ενώ το νότιο και δυτικό τμήμα του είναι ορεινός κατά 17% και ημιορεινός στις λοιπές περιοχές. Αντίθετα, το παραλιακό τμήμα του είναι μια εκτεταμένη και πλούσια πεδιάδα, που καλύπτει περίπου το 40%. Ο νομός παρουσιάζει πλούσιο εδαφικό διαμελισμό, ενώ το έδαφος είναι σχετικά φτωχό σε ορυκτό πλούτο, με εξαίρεση τις αλυκές στο [Κίτρος](#). Η Κατερίνη καταλαμβάνει έκταση 352 τετρ. χλμ. Η μεγάλη πεδιάδα της Κατερίνης βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα, από τις πλαγιές των βουνών μέχρι τη θάλασσα.

Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και το δεύτερο σε ύψος βουνό των Βαλκανίων. Βρίσκεται στα σύνορα Μακεδονίας – Θεσσαλίας και ειδικότερα στα όρια των Νομών Πιερίας και Λάρισας. Ο Μύτικας, η υψηλότερη κορυφή του, απέχει σε ευθεία απόσταση 263 χλμ. από την Αθήνα και 78 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη, ενώ από τις ακτές της Πιερίας απέχει 18 και από την Κατερίνη 24 χλμ. Το ανάγλυφό του εμπεριέχει πολλά χαρακτηριστικά στοιχεία που του προσδίδουν γοητεία και αίγλη. Βραχώδεις και απόκρημνες κορυφές, βαθιές χαράδρες, αλπικά λιβάδια και πυκνά δάση, συνθέτουν αυτό το σπάνιο γλυπτό που ακούει στο όνομα Όλυμπος. Συνολικά 52 κορυφές υψώνονται από τα 760 έως τα 2918 μέτρα, συνθέτοντας με τις βραχώδεις ρεματιές εικόνες μοναδικής ομορφιάς.

Στα όρια της Πιερίας φτάνουν οι απολήξεις τριών οροσειρών: του Ολύμπου, του Τίταρου και των Πιερίων. Στον Όλυμπο ανήκουν οι κορυφές Πάνθεον (2.917 μ.), Σκολιό (2.911 μ.), Φράγκου Αλώνι (2.684 μ.) και Μεταμόρφωση (1.578 μ.). Στον Τίταρο βρίσκονται οι κορυφές Βουλγάρα (1.689 μ.), Καρδαράς (1.527 μ.) και η ομώνυμη κορυφή Τίταρος (1.839 μ.). Τα Πιέρια εκτείνονται σε όλο το μήκος των δυτικών ορίων του νομού. Τα βουνά του νομού είναι κατάφυτα από δάση. Τα κυριότερα δασικά δέντρα είναι οι οξιές, οι βελανιδιές, τα πεύκα και τα έλατα.

Στο νομό υπάρχουν μικρά ποτάμια και χείμαρροι, που ξεκινούν από τον Όλυμπο και τα Πιέρια. Ο Αίσωνας ή [Μαυρονέρι](#) δέχεται τα νερά του Παπσιάρη και του Ίταμου, σχηματίζοντας τα Στενά της Πέτρας. Άλλοι μικροί ποταμοί είναι ο Βαφύρας, ο Ελικών (Ποτάκι), ο Μίτυς, ο Λεύκος ή Πέλεκας και ο Απίλας (Πλαταμόνας). Στα βορειανατολικά χύνεται ο [Αλιάκμονας](#). Υπάρχουν επίσης και άλλα ρέματα, όπως το ρέμα Ουρλιά. Κοντά στις εκβολές του Αλιάκμονα σχηματίζεται ο όρμος της Μεθώνης και το ακρωτήριο Αχεράδα, στις εσωτερικές ακτές του οποίου βρίσκονται οι μεγάλες αλυκές του Κίτρους. Άλλα ποτάμια είναι η Ζηλιάνα, η Παλιορουμάνα, ο Ενιέας, ο Γερακάρης και η Τοπινίτσα.

Η σημερινή Πιερία έχει πληθυσμό 130.000 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, και είναι χωρισμένη σε 13 δήμους. Είναι μια περιοχή με πολλές φυσικές ομορφιές, με σπουδαία μνημεία της φύσης και του πολιτισμού, η οποία διαθέτει αξιόλογη τουριστική υποδομή για θερινό και χειμερινό τουρισμό. Η πρόσβαση στο νομό γίνεται με αεροπλάνο από το αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης που απέχει 65 χιλιόμετρα, με τρένο μέσω της σιδηροδρομικής γραμμής, η οποία διασχίζει τον νομό και με αυτοκίνητο μέσω του οδικού άξονα της εθνικής οδού.

Στην Πιερία μπορεί κανείς να θαυμάσει μοναδικές φυσικές ομορφιές και αξιόλογα αρχαιολογικά μνημεία. Με την είσοδό του ο επισκέπτης στο νομό, από τη νότια πλευρά, συναντά τον επιβλητικό όγκο του Ολύμπου, το μυθικό βουνό των 12 θεών, παγκόσμιο μνημείο της φύσης και του πολιτισμού. Το όνομά του σημαίνει ουρανός, ψηλό βουνό, ολόλαμπρος. Το ύψος του είναι 2917 μ. Ο Όλυμπος είναι παγκόσμια γνωστός τόσο για τα οικολογικά χαρακτηριστικά και την ανεπανάληπτη φυσική ομορφιά του, όσο και για τη σχέση του με την αρχαία ελληνική μυθολογία.

Ο Όλυμπος έχει χαρακτηριστεί από την UNESCO το 1981 διατηρητέο μνημείο της παγκόσμιας βιόσφαιρας και από το 1938 έχει ανακηρυχθεί εθνικός δρυμός για τους γεωλογικούς σχηματισμούς του, αλλά και για την χλωρίδα και την πανίδα του. Σημαντική είναι η χλωρίδα του Ολύμπου, αφού απαντώνται πάνω από 1700 είδη

φυτών, από τα οποία 23 φύονται μόνο στον Όλυμπο. Αξιόλογη είναι και η πανίδα του βουνού, η οποία εκτός των άλλων περιλαμβάνει και σπάνια πτηνά, κυρίως αρπακτικά και πεταλούδες, για τις οποίες ο Όλυμπος φημίζεται. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει συμπεριλάβει τον Όλυμπο στις «σημαντικές για την ορνιθοπανίδα περιοχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Η ανακήρυξη του δρυμού έγινε με σκοπό την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας παράλληλα με την περιβαλλοντική εκπαίδευση του κοινού και την ανάπτυξη του τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή. Με ειδική νομοθεσία έχει απαγορευτεί κάθε είδους εκμετάλλευση στην ανατολική πλευρά του βουνού σε έκταση 40.000 στρεμμάτων περίπου, που αντιπροσωπεύει τον πυρήνα του δρυμού. Μια ευρύτερη περιοχή γύρω από τον πυρήνα, χαρακτηρίστηκε «περιφερειακή ζώνη» του δρυμού, ώστε η διαχείριση και εκμετάλλευσή της να γίνεται χωρίς να επηρεάζει αρνητικά την προστασία του πυρήνα.

Η έκταση του Ολύμπου ανέρχεται στα 500 περίπου τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η έκταση που κατέχει είναι σχεδόν κυκλική με μέση διάμετρο 25 χιλιόμετρα περίπου και περίμετρο γύρω στα 80 χιλιόμετρα. Όσον αφορά τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, η έκτασή του ανέρχεται σε 238.411 στρέμματα με πυρήνα 40.000 στρεμμάτων. Η πεζοπορία, η ανάβαση ή η αναρρίχηση στον Όλυμπο είναι μερικές από τις δραστηριότητες που προσφέρει η περιοχή. Υπάρχουν τρεις διαφορετικές διαδρομές τις οποίες μπορεί κανείς να ακολουθήσει για να ανεβεί στον Όλυμπο και να φτάσει μέχρι το Μύτικα, την ψηλότερη κορυφή του βουνού. Κατά την ανάβαση στον Όλυμπο ο ορειβάτης θα συναντήσει καταφύγια, όπου μπορεί να διανυκτερεύσει. Σε υψόμετρο 850 μ. μπορεί να επισκεφθεί την μονή του Αγίου Διονυσίου του 16^{ου} αιώνα. Περπατώντας στα μονοπάτια του Ολύμπου θα συναντήσει εικόνες μοναδικής ομορφιάς και απaráμιλλου φυσικού κάλλους: σκιερά φαράγγια, απόκρημνα βράθρα, κρυστάλλινα νερά, πανέμορφους καταρράκτες, καταπράσινες λίμνες.

Τα πετρώματα του Ολύμπου άρχισαν να σχηματίζονται πριν από 200 εκατομμύρια χρόνια στο βυθό μιας σχετικά ρηχής θάλασσας, από όπου αναδύθηκε και άρχισε σιγά-σιγά να παίρνει τη δική του μορφή. Στην περίοδο των παγετώνων έγιναν σημαντικές ανακατατάξεις στη μορφή του βουνού, αφού οι πάγοι που έλιωσαν μετέφεραν τεράστιες ποσότητες πετρωμάτων από τις κορυφές προς τους πρόποδες του βουνού. Με το λιώσιμο και των τελευταίων πάγων, εδώ και 10.000 χρόνια περίπου, ο Όλυμπος πήρε τη σημερινή του μορφή.

Στον Όλυμπο δεν υπάρχουν λίμνες, εκτός από περιοδικές λιμνούλες στην περιοχή «Μπάρα» και «Ντριστελά», οι οποίες δημιουργούνται από το λιώσιμο του χιονιού.

Μια μικρή τεχνητή λίμνη δημιουργήθηκε τα τελευταία χρόνια στην έξοδο της ρεματιάς «Ξερολάκκι» πάνω από το χωριό «Πέτρα». Στον Όλυμπο επισήμως δεν έχουν αναφερθεί μεγάλα σπήλαια παρά μόνο σπηλιές, βάραθρα, χιονότρυπες και σχίσματα, χωρίς αυτό να αποκλείει την ύπαρξή τους. Πολλές από τις ρεματιές του έχουν νερό όλο το χρόνο, το οποίο κυρίως καταλήγει λόγω της εξαιρετικής του ποιότητας στο δίκτυο της ύδρευσης. Οι πηγές του Ολύμπου είναι πολλές αλλά ελάχιστες συναντάμε σε υψόμετρο άνω των 1000 μέτρων.

Το κλίμα είναι ηπειρωτικό με θερμά καλοκαίρια και ψυχρούς χειμώνες και πολύ υγιεινό. Στα παράλια οι κλιματολογικές συνθήκες είναι ήπιες, επειδή μετριάζεται η επίδραση της θάλασσας, ενώ επηρεάζεται από τη γεωγραφική του θέση, τον όγκο του, το πέτρωμα και την έκθεση των πλαγιών. Επτά μήνες περίπου το χρόνο, από το Νοέμβριο έως το Μάιο, καλύπτεται από χιόνια και το συνολικό ποσό του νερού που δέχεται, είτε με τη μορφή χιονιού είτε με τη μορφή βροχής ή χαλαζιού, είναι μεγάλο. Η ποσότητα του νερού είναι περίπου 3 με 4 φορές υψηλότερη από την ποσότητα του νερού που δέχεται η Αθήνα ή η Θεσσαλονίκη.

Η μέση θερμοκρασία το χειμώνα κυμαίνεται από τους -20°C μέχρι και τους $+10^{\circ}\text{C}$ και το καλοκαίρι από τους 0°C έως τους 20°C . Σε κάθε 100 μέτρα ανάβασης στον Όλυμπο η θερμοκρασία πέφτει περίπου μισό βαθμό. Έτσι, εάν στη θάλασσα έχουμε 20°C , την ίδια ώρα στο Μύτικα (2918 μ.), και εφόσον ισχύουν οι ίδιες καιρικές συνθήκες, θα έχουμε περίπου 5°C . Τέλος, οι άνεμοι στον Όλυμπο είναι καθημερινό φαινόμενο, ενώ μερικές φορές ξεπερνούν σε ταχύτητα τα 100 χιλιόμετρα ανά ώρα.

Το σχήμα του Ολύμπου, η πολύμορφη και ευμετάβλητη γοητεία της φύσης του, οι ψηλές κορυφές του, γεμάτες ομίχλη και χαμηλά σύννεφα που φέρνουν συχνά καταιγίδες, προκάλεσαν δέος και θαυμασμό στον προϊστορικό άνθρωπο που κατοίκησε στους πρόποδες του, όπου η αρχαιολογική σκαπάνη αποκαλύπτει σήμερα ευρήματα από οικισμούς της εποχής του σιδήρου. Οι πρώτοι αυτοί κάτοικοι της περιοχής δημιούργησαν τους θρύλους, που αργότερα έδωσαν το δωδεκάθεο των αρχαίων Ελλήνων. Οι δώδεκα θεοί κατοικούσαν στα φαράγγια, όπου βρίσκονται και τα παλάτια τους. Το Πάνθεον, ο σημερινός Μύτικας, είναι το σημείο συνάντησής τους. Ο θρόνος του Δία, το σημερινό Στεφάνι, φιλοξενεί αποκλειστικά το ίδιο, τον αρχηγό των θεών, από όπου εξαπολύει τους κεραυνούς του.

Στους πρόποδες του Ολύμπου, 5 χλμ. από τη θάλασσα, βρίσκεται το Δίον, ιερή πόλη των Μακεδόνων αφιερωμένη στο Δία και στους δώδεκα θεούς. Η ακμή του τοποθετείται ανάμεσα στον 5^ο π.Χ. και τον 5^ο μ.Χ. αιώνα. Οι ανασκαφές, που

άρχισαν το 1928 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα, αποκάλυψαν πλούσια ευρήματα της μακεδονικής, ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής, που βρίσκονται στο μουσείο του Δίου. Ολόκληρος ο Όλυμπος κηρύχθηκε αρχαιολογικός και ιστορικός χώρος προκειμένου να διαφυλαχθεί η μνημειακή και ιστορική του όψη.

5. Εναλλακτικός τουρισμός στην Πιερία – Όλυμπος

5.1. Υφιστάμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στην Πιερία

Η Πιερία, τα τελευταία έτη, με την πλούσια γεωμορφολογία και την ιστορία της έχει αναδείξει διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, η κυριότερη εκ των οποίων αφορά στον ορεινό τουρισμό με επίκεντρο τον Όλυμπο, το Λιτόχωρο και τα Πιέρια όρη και το Ελατοχώρι με το χιονοδρομικό κέντρο. Μεγάλο ενδιαφέρον και ενεργή συμμετοχή έχουν, όμως, και τα παράλια της Πιερίας, γεγονός που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Πιερίας.

Σημείο αναφοράς στον εναλλακτικό τουρισμό της Πιερίας αποτελεί ο αρχαιολογικός χώρος του Δίου και το αντίστοιχο μουσείο, όπως και οι γύρω παραδοσιακοί ξενώνες. Έπειτα, αξιόλογο είναι το Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου. Άλλα μέρη που προσφέρονται για εναλλακτικό τουρισμό είναι ο παραδοσιακός οικισμός του Παλαιού Παντελεήμονα, το Κάστρο του Πλαταμώνα, το Ελατοχώρι και ο παραδοσιακός οικισμός του Παλαιού Ελατοχωρίου, το χιονοδρομικό κέντρο Ελατοχωρίου, ο αρχαιολογικός χώρος της Πύδνας με τα βυζαντινά ευρήματα.

5.2. Υφιστάμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στον Όλυμπο

Οι επιβλητικές κορυφογραμμές ενός από τα ψηλότερα βουνά της Ελλάδος, το κατάφυτο φαράγγι του Ενιπέα και η θέα στο Θερμαϊκό κόλπο συνθέτουν ένα τοπίο μοναδικής ομορφιάς. Στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου συναντώνται περίπου 1700 διαφορετικά είδη χλωρίδας, σπάνια είδη πτηνών, αμέτρητοι καταρράκτες, που όλα μαζί συνθέτουν ένα εκπληκτικά ζωντανό τοπίο.

Οι ευκαιρίες που προσφέρονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου για δραστηριότητες και ποικίλα σπορ είναι πολλές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής:

- Ορειβασία
- Trekking
- Canoeing
- Ορνιθοπαρατήρηση
- Οικοξενάγηση

5.3. Προσέλευση τουριστών – Χώρες προέλευσης

Τα τελευταία έτη παρουσιάζεται μεγάλη αύξηση τουριστών, κυρίως εξωτερικού στην ευρύτερη περιοχή της Πιερίας και ειδικά στον Όλυμπο.

Ο αριθμός των επισκεπτών που δέχθηκε ο Όλυμπος κατά το έτος 1995, όπως καταγράφηκε, ανήλθε σε 79.139. Οι περισσότεροι επισκέπτες είναι Έλληνες (69,74%), ενώ σημαντικό ποσοστό (25,94%) επισκεπτών προέρχεται από χώρες της Ευρώπης που ανήκουν στη σημερινή Ε.Ε. των 27. Το ποσοστό των επισκεπτών που προέρχονται από χώρες εκτός Ε.Ε. είναι αρκετά μικρότερο και ανέρχεται σε 2,95%, ενώ ακόμα μικρότερο είναι το ποσοστό των επισκεπτών που προέρχονται από άλλες χώρες (1,37%). Στους επισκέπτες που προέρχονται από χώρες – μέλη της Ε.Ε. κυριαρχούν οι Τσέχοι και οι Σλοβάκοι με ποσοστό 33,77%, ενώ σε πολύ μικρή απόσταση ακολουθούν οι Γερμανοί με ποσοστό 31,25%. Αρκετά μικρότερη αλλά αξιοσημείωτη είναι η παρουσία των Ούγγρων (12,98%) και των Πολωνών (8,79%), ενώ Ιταλοί (2,60%), Γάλλοι (2,00%) και Αυστριακοί (1,82%) έπονται με πολύ μικρότερα ποσοστά.

Από τους επισκέπτες που προέρχονται από τις ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ε.Ε., σχεδόν το σύνολο εξ' αυτών προέρχεται από τους κατοίκους της πρώην Γιουγκοσλαβίας (56,36%) και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (40,33%), ενώ σε πολύ μεγάλη απόσταση ακολουθούν οι Ελβετοί με ποσοστό 2,57%. Μικροί είναι οι αριθμοί επισκεπτών από άλλες χώρες, με σημαντικότερη την παρουσία εξ αυτών, των Ισραηλινών (64,73%) και Αμερικανών (27,79%). Ακολουθούν οι Αυστραλοί, με πολύ μικρότερο ποσοστό (2,12%), οι Ιάπωνες (1,66%) και οι Καναδοί (1,02%).

Φαίνεται λοιπόν, ότι ο Όλυμπος αποτελεί πόλο έλξης για μεγάλο αριθμό ξένων επισκεπτών, γεγονός που αναδεικνύει την σπουδαιότητα του τόπου αυτού. Πολλοί επισκέπτες δήλωσαν, κατά την καταγραφή, περισσότερους από έναν προορισμούς. Έτσι, φαίνεται καθαρά πως ο πιο δημοφιλής προορισμός είναι τα Πριόνια που συγκεντρώνει το 56,76% των προτιμήσεων και έπεται ο Σταυρός με ποσοστό 30,39%. Την πρώτη τριάδα των προτιμήσεων την συμπληρώνει η Ιερή Μονή του Αγ. Διονυσίου με ποσοστό της τάξης των 6,17%. Το γεγονός αυτό εξηγείται εύκολα, αφού οι θέσεις αυτές είναι οι πιο εύκολα προσβάσιμες, ενώ εκεί προσφέρονται και πιο οργανωμένες τουριστικές υπηρεσίες, όπως εστιατόρια, αξιοθέατα, εκδηλώσεις της Ι.Μ. Αγ. Διονυσίου και άλλες. Οι υπόλοιποι προορισμοί παρουσιάζουν πολύ μικρότερα ποσοστά προτιμήσεων.

Έτσι, αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι μόλις 6% των επισκεπτών δηλώνει πως προορισμός του είναι οι Κορυφές, δηλαδή οι προορισμοί Μύτικας, Οροπέδιο και τα καταφύγια.

Κατά το έτος 2001, ο αριθμός των επισκεπτών που δέχθηκε ο Όλυμπος ανήλθε σε 124.501. Οι περισσότεροι επισκέπτες είναι Έλληνες (55,72%), ενώ σημαντικό ποσοστό (40,78%) επισκεπτών προέρχεται από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με τη σημερινή μορφή της. Το ποσοστό των επισκεπτών που προέρχονται από ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ε.Ε. είναι πολύ μικρότερο (2,04%), ενώ ακόμα μικρότερο είναι το ποσοστό επισκεπτών από μη ευρωπαϊκές χώρες (1,46%). Στους επισκέπτες που προέρχονται από χώρες – μέλη της Ε.Ε. κυριαρχούν οι Πολωνοί με ποσοστό 40,63%, ενώ ακολουθούν οι Γερμανοί (22,02%) και οι Ούγγροι (18,17%). Πολύ μικρότερη είναι η παρουσία Άγγλων (2,14%), Ιταλών (1,22%), Γάλλων (1,16%), Ρουμάνων (2,01%) και Βουλγάρων (1,49%).

Από τους επισκέπτες που προέρχονται από τις ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ε.Ε., το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από την Ρωσία (57,30%), ενώ έπεται η Σερβία-Μαυροβούνιο (15,47%) και η Ελβετία (13,37%). Σε μεγάλη απόσταση ακολουθούν οι Σκοπιανοί (5,51%), οι Κροάτες (4,28%), οι Νορβηγοί (1,69%) και οι Τούρκοι (1,48%). Μικροί είναι οι αριθμοί επισκεπτών από άλλες χώρες, με σημαντικότερη την παρουσία των Ισραηλινών (33,77%) και Αμερικανών (33,17%). Ακολουθούν οι Αυστραλοί (20,5%) και έπονται με μεγάλη διαφορά οι Καναδοί (3,83%) και οι Κουβανοί (2,45%). Και για το έτος 2001 λοιπόν, ο Όλυμπος δέχεται σταθερά έναν υψηλό (και ακόμα μεγαλύτερο) αριθμό επισκεπτών, ελλήνων και ξένων.

5.4. Οφέλη – Πλεονεκτήματα

Αν και τα κέρδη από τις επισκέψεις των τουριστών στον Όλυμπο είναι μεγάλα και η τουριστική της ανάπτυξη ήπια, παρουσιάζεται το ζήτημα της φέρουσας ικανότητας.

Η φέρουσα ικανότητα ορίζεται ως «ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να χρησιμοποιούν μια περιοχή χωρίς να επιδρούν αρνητικά στο φυσικό περιβάλλον και στη ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών ή ο αριθμός των ανθρώπων που μπορούν να επισκέπτονται και να διαμένουν σε μια περιοχή, χωρίς να προκαλούνται αρνητικές

επιπτώσεις στη κοινωνική και πολιτιστική ζωή των μόνιμων κατοίκων και χωρίς η παρουσία τους να γίνεται ανεπιθύμητη από αυτούς» (Σπιλάνης και Βαγιάνη 2002).¹⁵

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας αφορά τα όρια του φυσικού, κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος μιας προστατευόμενης περιοχής και είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν εξειδικεύεται στο τόπο και στον τύπο προβλημάτων που καλείται να λύσει.

Η υφιστάμενη τουριστική αξιοποίηση του Ολύμπου παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα καθώς παρατηρείται μεγάλος φόρτος, με αυξητική τάση στους μήνες Αύγουστο, Σεπτέμβριο και Ιούλιο με τις αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η απουσία κατάλληλης προβολής, οικοτουριστικών υποδομών, ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας, συστήματος διαχείρισης, διακίνησης και ελέγχου και οργανωμένης συνεργασίας με ελληνικά και διεθνή πρακτορεία οικοτουριστικών πακέτων, αποτελούν ορισμένους από τους βασικούς λόγους για την εικόνα που παρουσιάζει η τουριστική κίνηση στην περιοχή και αποτελούν τροχοπέδη στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί για την οικοτουριστική ανάπτυξή της, όπως για παράδειγμα η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με τις αντίστοιχες θετικές συνέπειες στην οικονομία της περιοχής.

5.5. Προοπτικές

Σύμφωνα με τα παραπάνω, κατά τον επαναπροσδιορισμό του τουριστικού προϊόντος και την αναδιαμόρφωση της τουριστικής πολιτικής της ευρύτερης περιοχής, με απώτερο σκοπό τη στροφή προς εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

- οι όροι και οι περιορισμοί που προκύπτουν από το σύστημα ζωνοποίησης της άσκησης δραστηριοτήτων,
- η εποχικότητα της κίνησης,
- ο μέσος όρος διάρκειας διαμονής των επισκεπτών,
- ο συντελεστής εμπειρίας / ικανοποίησης του επισκέπτη (visitor experience), ο οποίος εκφράζεται με τη διαθεσιμότητα χώρου μονοπατιού ανά επισκέπτη, έτσι ώστε να μην υποβαθμίζεται η ποιότητα της αισθητικής απόλαυσης,

¹⁵ Σπιλάνης Ι. και Βαγιάνη Α. (2002). Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα σε ευαίσθητα νησιωτικά οικοσυστήματα. Συνέδριο WWF Ελλάς 'Μέθοδοι μέτρησης της φέρουσας ικανότητας και διαχείρισης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές'. Αθήνα, Μάρτιος 2002

- οι συντελεστές περιβαλλοντικών επιπτώσεων (οικοτόπων, ορνιθοπανίδας, εδάφους) και
- οι υποδομές εξυπηρέτησης των επισκεπτών εντός των ζωνών (μονοπάτια, διαμονή, διατροφή).

Με βάση τα κριτήρια που έχουν προταθεί από τη U.N.E.P., την I.U.C.N. και το Nature Conservation Council, ο Εθνικός Δρυμός του Ολύμπου παρουσιάζει πολύ υψηλή οικολογική σπουδαιότητα. Οι δυνατότητες εφαρμογής της διαχείρισής του είναι αρκετά υψηλές, αλλά θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη βελτίωση των οικοτουριστικών υποδομών, όπως η βελτίωση και σήμανση μονοπατιών, η περάτωση και λειτουργία του Κέντρου Ενημέρωσης και περιπτέρων πληροφόρησης και η διασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων που θα εγγυηθούν την ουσιαστική λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης.

Παρ' όλα αυτά, κρίνεται απαραίτητη η διενέργεια διαχειριστικών παρεμβάσεων για την ανόρθωση της κατάστασης, για τη διατήρηση των οικοτόπων, ιδιαίτερα των αλπικών με απαγόρευση κυκλοφορίας των επισκεπτών εκτός των μονοπατιών και των θέσεων παρατήρησης, αλλά και των άλλων τύπων οικοτόπων εκατέρωθεν των μονοπατιών, καθώς και με απαγόρευσης διάνοιξης νέων δασοδρόμων που συμβάλλουν στον κατακερματισμό και την σταδιακή υποβάθμιση του οικοσυστήματος.

Όσον αφορά την αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς του δρυμού, εκτός των οικισμών του Πλαταμώνα και των Πόρων, σε καμία άλλη περιοχή γύρω από το δρυμό δεν παρατηρείται υπέρβαση στο όριο του αριθμού των επισκεπτών ως προς τον πληθυσμό, με αποτέλεσμα οι περιοχές αυτές να διαθέτουν τη δυναμική της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Η μεγαλύτερη αναλογία που παρατηρείται στον Πλαταμώνα, στους Πόρους και οριακά στη Σκοτίνα οφείλεται στο γεγονός της μαζικής ανάπτυξης του τουρισμού σε παραθαλάσσιες περιοχές.

Γενικότερα, στο σύνολό της η περιοχή του θεσσαλικού Ολύμπου παρουσιάζει μικρή τουριστική ένταση σε σχέση με τον περικό Όλυμπο καθώς διαθέτει περιορισμένες υποδομές και η τουριστική προσφορά βασίζεται σε μικρές οικογενειακές μονάδες.

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Συμπερασματικά, επισημαίνεται ότι η μελλοντική διαχείριση του Ολύμπου πρέπει να στοχεύσει σε συγκεκριμένες προτεραιότητες και να καλύψει τις βασικές λειτουργικές ανάγκες της ευρύτερης περιοχής. Πρέπει να διασφαλιστούν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό οι προστατευτικές λειτουργίες του Ολύμπου, αλλά και να προσδιοριστούν η κατάλληλη τουριστική ανάπτυξη, η χωροθεσία του και οι επιτρεπόμενες, κατά περιοχή, χρήσεις γης. Επίσης, οι ιθύνοντες θα πρέπει να μεριμνήσουν για την έκδοση σειράς ενημερωμένων θεματικών χαρτών, με την βοήθεια των οποίων θα καταστεί εφικτή η αποτελεσματικότερη παρακολούθηση και προστασία, αλλά και η συνεχής σύγκριση και αξιολόγηση της κατάστασης των οικοσυστημάτων της βλάστησης, των πληθυσμών των ζώων και οποιασδήποτε θετικής ή αρνητικής αλλαγής. Το δεύτερο και εξίσου σημαντικό ζήτημα που πρέπει να επιλυθεί είναι η ρύθμιση και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινωνικών πιέσεων και απαιτήσεων, σε σχέση με τις λειτουργίες και την αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιοχής.

Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Δρυμού του Ολύμπου που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα δεν λαμβάνει υπ' όψη του τις ιδιαιτερότητες της περιοχής και τις απαιτήσεις των περιοίκων και των επισκεπτών. Το πρόβλημα αυτό μεγεθύνεται από τις ασύμβατες, προς την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος του Δρυμού, χρήσεις, όπως η ανεξέλεγκτη βοσκή και η, ανεξαρτήτως τρόπου και αιτιολογίας, απόληψη ξυλώδους κεφαλαίου. Οι περιορισμοί σε τέτοιου είδους χρήσεις είναι σε κάθε περίπτωση απαραίτητοι και επιβεβλημένοι, θα πρέπει όμως να συνοδεύονται από μια ευρεία και ολοκληρωμένη ενημέρωση του κοινού και να συνδυαστούν με τα κατάλληλα δασοπολιτικά μέτρα και ρυθμίσεις, που θα ικανοποιούν το κοινωνικό αίσθημα και δεν θα προκαλούν μονομερή απώλεια εισοδήματος των ντόπιων κατοίκων. Η ενημέρωση πρέπει να είναι έντονη και συνεχής και, κατά το δυνατόν, να εξειδικευθεί προς τους νέους ανθρώπους, οι οποίοι πρέπει να κατανοήσουν την αυτόνομη λειτουργία των δασικών οικοσυστημάτων και να αντιληφθούν την τεράστια σημασία τους για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της φυσικής κληρονομιάς.

Η δράση του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου προς τις κατευθύνσεις αυτές έχει φέρει κάποια θετικά αποτελέσματα, καθώς σε αυτόν κυρίως αποδίδεται η θετική για το περιβάλλον αλλαγή της στάσης της τοπικής κοινωνίας ως προς τις χρήσεις στην περιοχή του δρυμού, αλλά και η υλοποίηση μελετών και έργων, προς την κατεύθυνση της αειφορικής διαχείρισης και ταυτόχρονα της βιώσιμης ανάπτυξης

της ίδιας περιοχής. Παρόλ' αυτά, η σημερινή μορφή οργάνωσης του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου αδυνατεί να ικανοποιήσει αποτελεσματικά τη φύλαξη, την προστασία της βιοποικιλότητας, την οργάνωση υποδομής για δραστηριότητες αναψυχής και τουρισμού, καθώς και την εν γένει διαχείρισή του. Η διαχείριση του δρυμού και γενικότερα των προστατευόμενων περιοχών, προκειμένου να υπηρετήσει αποτελεσματικότερα την προστασία της φυσικής κληρονομιάς αλλά και τις διαχρονικά μεταβαλλόμενες λειτουργίες τους, θα πρέπει να συμμαχήσει με τους χρήστες των περιοχών αυτών, καθιστώντας κατά τον τρόπο αυτό την εμπλοκή τους στη διαχείριση περισσότερο σημαντική.

Είναι ευνόητο ότι μια τέτοια προσέγγιση πρέπει να συνοδεύεται από εκφρασμένη αποφασιστικότητα και ισχυρή πολιτική βούληση για να υπάρξει μια ολοκληρωμένη πρακτική και εφαρμογή που θα οδηγήσει την περιοχή στη βέλτιστη μορφή αξιοποίησης του εναλλακτικού τουρισμού.

(Εικόνα.5 Κορυφές του Ολύμπου)

Βιβλιογραφία

1. Ανδριώτης, Κ. (2008), «Αειφορία και εναλλακτικός τουρισμός», Αθήνα: Σταμούλη
2. Αποστολόπουλος, Κ. & Σδράλη, Δ. (2009), «Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου», Αθήνα: Ελληνοεκδοτική
3. Βαρβαρέσος, Στ. (1999), «Τουριστική ανάπτυξη & διοικητική αποκέντρωση», Αθήνα: Προπομπός
4. Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – έννοιες, μεγέθη, δομές», Αθήνα: Προπομπός
5. Βαρβαρέσος, Στ. (2000), «Τουρισμός – οικονομικές προσεγγίσεις», Αθήνα: Προπομπός
6. Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001), «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον», Αθήνα: Κριτική Α.Ε.
7. Λαγός, Δ. (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα: Κριτική
8. Μυλωνόπουλος, Δ. & Μοίρα, Π. (2005), «Θαλάσσιος τουρισμός», Αθήνα: Interbooks
9. Σωτηριάδης, Μ. & Φαρσάρη Ι., (Επιμ.) (2009), «Εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού», Αθήνα: Interbooks
10. Cooper Chris, Fletcher John, Fyall Alan, Gilbert David, Wanhill Stephen (2005), «Tourism – Principles and Practice», Pearson Education
11. Holloway J. Christofer with Taylor Neil (2006), «The Business of Tourism», Pearson Education

Ιστοσελίδες

12. http://www.olympusfd.gr/gr/Enallaktikos_Tourismos.asp
13. http://84.205.233.10/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=11&Itemid=72
14. <http://portalpierias.gr/archives/tag/%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%B%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>
15. <http://www.godstravel.gr/>
16. <http://www.olympos-kissavos.gr/el/directions/enallaktikos>

17. <http://www.dion-olympus.gr/el.olympus>
18. <http://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=1493>
19. <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>
20. <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/881/1/konstantinou.pdf>